Floravåktarna i Skåne Rapporterar

Trubbstarr i Åhus

Kjell-Arne Olsson

Bild 1. Trubbstarr *Carex obtusata* vid Paradisvägen i Åhus (lokal C). Foto: Alf Porenius.

Trubbstarr *Carex obtusata* är en doldis i vår flora. Den är liten, sällsynt och oftast svår att få syn på. I Norden finns den bara i Skåne och på Öland och klassad som Starkt hotad i Rödlistade arter i Sverige 2010. Det är på Öland trubbstarr har sina rikaste lokaler i landet. Här växer den på omkring 60 aktuella lokaler (med dellokaler ca 100). ”De flesta finns på norra hälften av ön. Det är främst längs de s.k. östra och västra Landborgarna (gamla strandvallar) som vi finner arten. Men det finns några lokaler på torrängsryggar på alvarmark också. Även sandgräshedar nära havet har flera stora och rika lokaler för arten. Flera av lokalerna är annars ganska små 10–100 strån men några är utbredda (”gräsmatta” på hundratals kvadaratmeter). Vägkanter är också en viktig miljö. Några lokaler kan betecknas som ”sandstäpplika” med tofsäxing växande i närheten. Den finns också på betade torrängar.” (Ulla-Britt Andersson i E-post 2011).

I Skåne växer trubbstarr i och kring Åhus samt på omkring 10 lokaler på havsnära naturbetesmarker i Trolle-Ljungby socken från Östra Hammaren i söder till gränsen mot Bromölla kommun i norr (en sträcka på omkring 10 kilometer). I Åhus har jag under en lång rad av år följt och försökt leta upp nya lokaler och bestånd av trubbstarr. Det är bara under några få veckor – när den blommar och de gula ståndarknapprna avslöjar den – man har en rimlig chans att hitta och framför allt räkna den lilla starren. Fruktsättningen är oftast mycket dålig, så efter blomningen kan den vara nästan helt omöjlig att finna även på kända lokaler. 2010 var blomningen osedvanligt riklig och jag hittade många nya bestånd av trubbstarr där jag inte sett till den tidigare

Bild 2. Trubbstarr *Carex obtusata*.
Foto: Alf Porenius.

Trubbstarr, *Carex obtusata*

Beskrivning. Trubbstarr är ett lågväxt halvgräs som genom sina utbredda jordstammar ofta bildar mattlika bestånd, som dock är svåra att upptäcka. Bladen är liksom stråna trådsmala och de basala bladslidorna är violettbruna. Stråret har ett ensamt toppställt ax med hanblommor överst och några få honblommor underst. Axet är kort och brett med mörkbruna, glänsande fruktgömmen och ljusa axfjäll. Honblommorna har tre märken och trekantig nöt. Trubbstarr liknar mest klippstarr (*C. rupestris*), men den senare har fruktgömmen som är bredast i övre delen och den förekommer dessutom bara i fjälltrakterna.

Utbredning. Trubbstarr är bara känd från Öland och Skåne. Den är sällsynt och växer på kalkrika sandiga marker, till exempel i vägkanter och lågvuxna torrängar. **Första fynduppgift** är från Köping på Öland och publicerades av Liljeblad år 1792 (Nordstedt 1920).

Etymologi. Artnamnet obtusata kommer av latinets obtusus (trubbig).

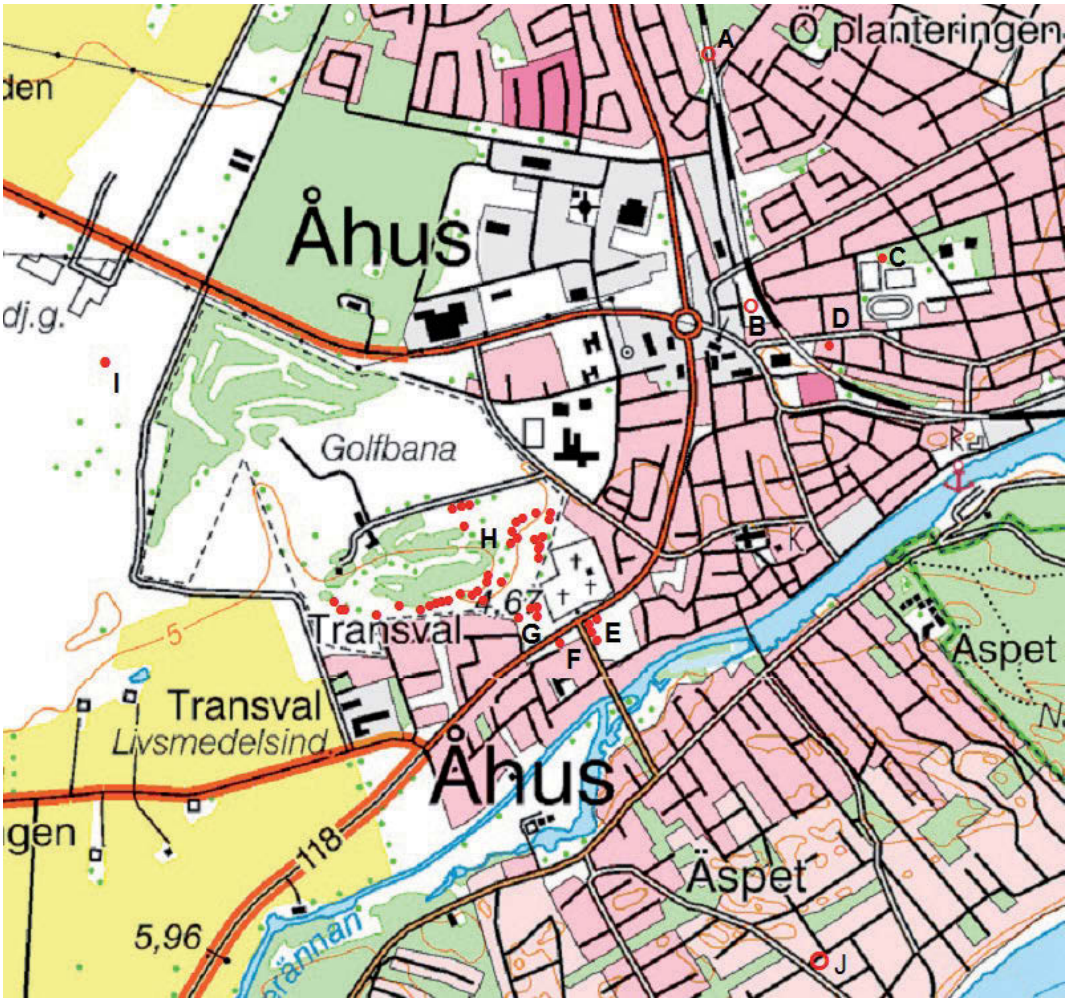
Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. Den virtuella floran.
>http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html<.
Naturhistoriska Riksmuseet.

år. Dessa finns framför allt på Östra golfbanan i utkanten av västra Åhus.

Trubbstarr i Åhus. Lokaler och frekvens 2010.

A. Vannebergavägen – 0 strån
Banvallen intill Vannebergavägen i den norra delen av Åhus gällde en gång som en bra ”drive-in”-lokal för trubbstarr. Här var det bara att stanna och stiga av bilen och kryssa det lilla starret som växte intill det östra spåret strax norr om järnvägsövergången. Under det senaste decenniet har jag utan framgång letat mest varje år efter trubbstarr här. Vegetationen är ganska tät och grov, men inte mer än på flera andra lokaler där arten fortfarande finns kvar. Den senaste noteringen i vår databas är från 1985. Om man följer järnvägen drygt 100 meter norrut brukar det inte vara svårt att hitta spridda exemplar av alvarveronika *Veronica praecox* invid och mellan spåren.

B. Statoil – 0 strån
Mellan Statoil-macken och Musketörsgatan fanns fram till och med 2004 den sista lite större arealen sandstäpp inne i tätorten. På det omkring 0,5 hektar stora området fanns en utsökt sandflora med bl.a. sandnejlika *Dianthus arenarius*, tofsäxing *Koeleria glauca*, sandsvingel *Festuca polesica*, axveronika *Veronica spicata*, solvända *Helianthemum nummularium*, sandglim *Silene conica*, sanddådra *Camelina microcarpa* och – inte minst – 1000-tals exemplar av trubbstarr. Området var dessvärre detaljplanerat och här skulle det byggas en bowlinghall. För att rädda en del av denna vegetation bekostade Kristianstads Golfklubb i Åhus att omkring 250 m² av vegetationen skalades av och flyttades till en mindre sandtäkt som tagits upp under anläggandet av den nya Västra banan på golfbanan. Denna transport av sand och växttäcke genomfördes under en regnig dag i november 2004 då en av Skanskas lastare körde i skytteltrafik mellan Statoil och golfbanan. En vecka senare startade utfyllnaden av området vid Statoil. Se vidare lokal I.

Karta 1. Trubbstarr *Carex obtusata* i Åhus 2010. ● = förekomst ○ = platser utan återfynd 2010–2011.

C. Paradisvägen – >300 blommande strån
Mellan den norra delen av Åhus idrottsplats och Paradisvägen finns en mindre talldunge med en liten ohävdad gräsmark längs i väster. Här finns ett fint bestånd av trubbstarr inom några 10-tal m². På den lilla lokalen kan man även hitta intressanta växter som sandnejlika, sandsvingel, tofsäxing, småfingerört *Potentilla tabernaemontani* och solvända. Under dagliga promenader för att rasta familjens dåvarande boxer stannade jag ofta till här och njöt av den fina floran. Dock tog det flera år innan jag upptäckte att det även växte trubbstarr på lokalen. Antalet blommande strån varierar från år till år, från några 10-tal till flera 100.

D. Talldungens förskola – >200 blommande strån
Strax väster om Talldungens förskola finns en remsa ohävdad gräsmark där trubbstarr växer mycket rikligt på en begränsad yta. I och intill de små talldungarna åt söder växer även små spridda bestånd av sandnejlika. De största bestånden av nejlikan spolierades tyvärr när den nya infartsleden till hamnen byggdes för några år sedan.

E. Kalvatäppan – 5 bestånd i 2 ha-rutor med totalt > 350 blommande strån
Intill väg 118 och Äspetvägen finns en större öppen gräsmark som kallas Kalvatäppan. Inte heller denna mark har lämnats orörd. För om-

kring 5 år sedan bebyggdes den sydöstra delen med marklägenheter. På små kullar i nordost finns flera små bestånd av trubbstarr framför allt i sluttningarna där vegetationen är relativt gles. Kommer man hit senare på växtsäsongen brukar det vara lätt att även hitta luktvädd *Scabiosa canescens* här. De senaste somrarna har större delen av området betats av några hästar, vilket haft en positiv effekt på den tidigare täta och grova gräsvegetationen.

F. Möllebackshemmet – >150 blommande strån
Vid Möllebackshemmet, äldreboendet i Åhus, finns det en smal gräsremsa mellan gatan och cykelvägen mellan Åhus och Transval. Ortsnamnet Transval betyder ”utanför murarna” och det var här bl. a. spetälskehospitalet låg. (Tillsammans med Visby är Åhus den enda medeltidsstaden i Sverige, där man kan se den gamla medeltida ringmuren. Tyvärr är resterna av muren i Åhus mycket blygsamma. Dock är priserna på fastigheter ”innanför murarna” idag mycket högre än utanför.) Nåväl, i denna lilla gräsmark finns ett litet bestånd av trubbstarr. Gräsmarken blir då och då klippt genom parkförvaltningens försorg.

G. Kyrkogården – 8 bestånd i 4 ha-rutor med totalt >500 blommande strån
Mellan kyrkogården och den plats där Sankt Jörgens hospital låg (idag utmärkt med ett kors) finns en småkuperad gräsmark med grov, ohävdad vegetation. Det är svårt att tro att detta kan vara en lokal för den småvuxna trubbstarren, men trots detta finns här flera ganska rika bestånd av trubbstarr, framför allt i sluttningarna där vegetationen är något glesare. Det finns planer på att området framöver ska hävdas genom sen slåtter, en åtgärd som utan tvekan skulle gynna den lilla starren.

H. Östra golfbanan – 43 bestånd i 15 ha-rutor med totalt >11 000 blommande strån
I ruffarna på den Östra golfbanan finns de flesta och rikaste bestånden av trubbstarr i Åhus. Här är den spridd över ett stort område och tycks trivas mycket väl. Ruffarna är floristiskt mycket rika och trubbstarr samsas med arter som sandnejlika, fältsippa *Pulsatilla pratensis*, axveronika, luktvädd och luddhavre *Helictotrichon pubescens*. Som en del av golfklubbens miljöarbete slås ruffarna sent på växtsäsongen och det slagna växtmaterialet samlas samman och körs bort, allt för att gynna den fina flora som finns här.

I. Västra golfbanan – ca 1000 blommande strån
Det har nu gått sex år sedan några hundra kvadratmeter vegetation togs från lokal B och flyttades till en mindre sandtäkt på den Västra golfbanan. Denna flytt har varit mycket lyckad och alla rara växter har klarat omställningen till sin nya hemvist mycket väl. Under alla år har trubbstarr blommat rikligt på ett par kvadratmeter i sandtäkten.

J. Tångvägen – 0 strån 2011
Under inventeringen för Projekt Skånes Flora fann Håkan Witzell 1990 trubbstarr i torr gräsmark på en liten sandkulle invid Tångvägen på Äspet. Jag har letat på lokalen vid flera tillfällen utan att kunna återfinna den.

*

Trubbstarr har ett flertal rika bestånd i Åhus, framför allt på Östra golfbanan där den är jämt spridd över ett stort område. Den skötsel ruffarna får, med sen slåtter och uppsamling av ”höet”, tycks gynna den lilla starren och liknande skötselåtgärder planeras på ytterligare några lokaler. Därför kan man se mycket positivt på artens framtid på de flesta lokalerna i Åhus.

Utan tvekan har vi i Skåne ett särskilt ansvar för denna hotade art då vi tillsammans med Öland hyser alla förekomster för trubbstarr i Sverige och i Norden. Och det är inte bara här den är en mycket sällsynt art. Även ur ett europeiskt perspektiv är trubbstarr en ovanlig art med endast få och spridda lokaler i de östra delarna av kontinenten. Detta förpliktigar!

Författarens E-post: kjell-arne.olsson@swipnet.se